GCCR
Global Conference on Contemporary Research

GLOBAL CONFERENCE ON CONTEMPORARY RESEARCH

CONFERENCE THEME:

SUSTAINABLE FUTURES:
INNOVATION, DIGITAL TRANSFORMATION AND GLOBAL COLLABORATION THROUGH CONTEMPORARY RESEARCH

INNOVATION | DIGITAL TRANSFORMATION | GLOBAL COLLABORATION | SUSTAINABLE FUTURES

JOURNAL

PEER-REVIEWED PROCEEDINGS

OCTOBER 2026

TORONTO, CANADA

gccr.academy

ORIGINS OF ANIMALISTIC IMAGES AND MOTIFS AND THEIR REFLECTION IN SUBSEQUENT LITERARY TEXTS

Ayimbetova D.M.

Abstract. This paper analyzes the origins of animalistic images and motifs, as well as their evolutionary development within mythological thought, oral folklore, and written literature. It examines the use of animals as artistic images, their symbolic and semantic functions, and their thematic transformations across various historical and literary periods. The artistic and philosophical interpretations spanning the progression from ancient mythological concepts to classical Eastern literature are studied through a comparative approach.

Keywords: animalistic image, animalistic motif, mythology, totemism, folklore, symbol, allegory, personification, mythopoetics, artistic transformation.

Jahon adabiyoti taraqqiyotida animalistik obraz va motivlar insoniyatning qadimgi dunyoqarashi, mifologik tafakkuri hamda tabiat bilan o‘zaro munosabatlarini aks ettiruvchi muhim badiiy-estetik hodisalardan biri hisoblanadi. Hayvonot olami vakillarining adabiy matnlarda tasvirlanishi dastlab tabiat hodisalarini anglash, borliqni mifologik idrok etish va insoniy xususiyatlarni ramziy ifodalash ehtiyojlari bilan bog‘liq bo‘lgan. Keyingi tarixiy-adabiy jarayonlarda esa ushbu obrazlar axloqiy-didaktik, ijtimoiy-siyosiy hamda falsafiy-estetik mazmun bilan boyigan.

Animalistik obraz tushunchasi badiiy asarda hayvonning bevosita tasviri yoki muayyan ramziy ma’no tashuvchi timsol sifatida namoyon bo‘lishini anglatadi. Animalistik motiv esa hayvon ishtiroki bilan bog‘liq holda turli matnlarda takrorlanuvchi va muayyan syujetiy-semantik vazifani bajaruvchi badiiy unsurdir. Ushbu ikki hodisaning o‘zaro aloqadorligi ularning adabiy an’analar davomiyligini ta’minlashdagi funksiyalarida yaqqol namoyon bo‘ladi.

Animalistik obrazlarning dastlabki manbalarini qadimgi miflar, totemistik tasavvurlar, afsona va rivoyatlar, xalq ertaklari hamda marosim folkloridan izlash maqsadga muvofiq. Totemistik dunyoqarash doirasida ayrim hayvonlar muayyan urug‘ yoki jamoaning ramziy ajdodi, homiysi yoxud muqaddas mavjudoti sifatida talqin etilgan. Biroq barcha animalistik obrazlarning kelib chiqishini faqat totemizm bilan izohlash biryoqlama yondashuv bo‘lib, ularning

genezisida animistik qarashlar, mifologik dunyoqarash va kundalik turmush tajribasi ham muhim o‘rin tutadi.

Folklor motivlarini tizimlashtirishda S. Thompson tomonidan ishlab chiqilgan “Motif-Index of Folk-Literature” tasnifi muhim metodologik ahamiyatga ega [1]. Ushbu tasnif animalistik motivlarni turli xalqlar og‘zaki ijodi doirasida qiyosiy o‘rganish, ularning umumiy tipologik belgilari va o‘ziga xos xususiyatlarini aniqlash imkonini beradi.

Turkiy xalqlar mifologiyasi va epik an’analarida bo‘ri, ot, qush hamda boshqa hayvonlar alohida semantik yuklama kasb etadi. Jumladan, “O‘g‘uznoma” an’anasida bo‘ri obrazi yo‘l ko‘rsatuvchi va homiylik qiluvchi timsol sifatida namoyon bo‘lsa, “Kitobi Dada Qo‘rqut”dagi hayvon obrazlari epik qahramonlarning dunyoqarashi, qadriyatlari va mifologik tasavvurlarini aks ettiradi [2]. Mazkur holat animalistik motivlarning faqat syujet tarkibiy qismi emas, balki etnomadaniy xotira va milliy badiiy tafakkurning ifoda vositasi ekanligini ko‘rsatadi.

Animalistik obrazlarning yozma adabiyotdagi rivojlanishi, ayniqsa, qadimgi hind adabiyotining “Panchatantra” va undan kelib chiqqan “Kalila va Dimna” hikoyatlar majmuasida yaqqol kuzatiladi. Ushbu asarlarda hayvonlar insonlarga xos nutq, tafakkur va xulq-atvor bilan tasvirlanib, ular vositasida jamiyatdagi munosabatlar, davlat boshqaruvi, do‘stlik, xiyonat, adolat va axloqiy tanlov masalalari yoritiladi [3]. Natijada mifologik xususiyatga ega hayvon obrazlari didaktik va ijtimoiy allegoriyaga aylana boradi.

Sharq mumtoz adabiyotida animalistik obrazlarning badiiy-falsafiy imkoniyatlari yanada kengayadi. Farididdin Attorning “Mantiq ut-tayr” hamda Alisher Navoiyning “Lison ut-tayr” dostonlari ushbu jarayonning yuksak namunalaridir. Xususan, “Lison ut-tayr”da qushlar inson ruhiyatining turli holatlari, ma’naviy izlanishlari va komillikka intilishining allegorik ifodasi sifatida tasvirlanadi. Hudhud obrazi ma’naviy rahnamolik vazifasini bajaradi, Simurg‘ timsoli esa o‘zlikni anglash va ruhiy kamolot bilan bog‘liq falsafiy mazmun kasb etadi [4].

Mazkur asarlarda qush obrazlari oddiy personifikatsiya chegarasidan chiqib, yaxlit tasavvufiy-falsafiy konsepsiyaning tarkibiy qismiga aylanadi. Bu holat animalistik obrazlarning tarixiy rivojlanishida mifologik ramzdan murakkab poetik allegoriyaga tomon semantik kengayish yuz berganligini ko‘rsatadi.

Keyingi adabiy matnlarda animalistik obrazlar an’anaviy ramziy

ma’nolarini qisman saqlagan holda, yangi ijtimoiy va estetik vazifalarni bajaradi. Jumladan, bo‘ri obrazi turli asarlarda erkinlik, kuch, xavf yoki ziddiyat ramzi sifatida talqin qilinishi mumkin. Bunda obrazning semantik mazmuni muallifning badiiy niyati, asarning janriy xususiyatlari va tarixiy-madaniy kontekstiga qarab o‘zgaradi. Demak, animalistik motivlarning davomiyligi ularning aynan takrorlanishida emas, balki yangi adabiy sharoitda qayta talqin etilishida namoyon bo‘ladi [5].

Xulosa. Animalistik obraz va motivlarning genezisi hamda tarixiy-adabiy taraqqiyoti ularning ko‘p qatlamli semantik tabiatga ega ekanligini ko‘rsatadi. Dastlab mifologik, totemistik va folkloriy tasavvurlar asosida shakllangan hayvon obrazlari keyinchalik yozma adabiyotda axloqiy-didaktik, ijtimoiy, falsafiy va estetik vazifalarni bajargan. “Panchatantra”, “Kalila va Dimna”, turkiy epik yodgorliklar va “Lison ut-tayr” kabi asarlarning qiyosiy tahlili animalistik obrazlarning badiiy transformatsiyasi yagona chiziqli rivojlanish emas, balki turli adabiy an’analar o‘rtasidagi uzviy va ko‘p yo‘nalishli jarayon ekanligini ko‘rsatadi. Shunday qilib, animalistik obraz va motivlar adabiy an’analar davomiyligi, madaniyatlararo aloqalar hamda badiiy tafakkur evolyutsiyasini o‘rganishda muhim ilmiy manba bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Thompson S. Motif-Index of Folk-Literature. Revised and Enlarged Edition. Vol. 1–6. Bloomington: Indiana University Press, 1955–1958.

2. Number, Colour and Animal Mysticism in Beowulf and The Book of Dedem Korkut // Turkish Studies. 2008. Vol. 3, № 1. DOI: 10.7827/TurkishStudies.259.

3. Riedel D. Kalila wa Demna: Redactions and Circulation // Encyclopaedia Iranica. 2010. https://www.iranicaonline.org/articles/kalila-demna-i/

4. Olim S. The Image of Qaqnus in “Mantiq ut-Tayr” and “Lison ut-Tayr” // International Journal on Integrated Education. 2020. Vol. 3, № 11. DOI: 10.31149/ijie.v3i11.852.

5. Azap S. Kurtlar ve Mankurtlar // Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi. 2013. Vol. 2, № 1.

6. Navoiy A. Lison ut-tayr. Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 2005.

7. Musayeva G. Alisher Navoiyning “Lison ut-tayr” dostonida ko‘chma ma’noga asoslangan badiiy til vositalarining qo‘llanilishi // Alfraganus

University Conference Proceedings. 2026. B. 323–329. DOI: 10.63294/afucon/vol2iss1/517.